

نقش امنیت و انرژی در روابط تاجیکستان و پاکستان

- فرزاد رضانی بونش

پژوهشگر و کارشناس مسائل منطقه ای

مرکز بین المللی مطالعات صلح

واژگان کلیدی: نقش انرژی در روابط تاجیکستان و پاکستان، روابط تاجیکستان و پاکستان، امنیت و انرژی، تاجیکستان، پاکستان

روابط نوین سیاسی پاکستان با تاجیکستان به سال‌های دهه ۱۹۹۰ که این کشورها استقلال خود را از شوروی به دست آورد برمی‌گردد و اخیراً نیز حجم معاملات تجاری میان تاجیکستان و پاکستان از ۱۸ میلیون دلار در سال ۱۹۹۸ تا ۸۹ میلیون در سال ۲۰۱۴ افزایش یافته است. در این بین بعد از سفر رحمان به تاجیکستان و دیدار خصوصی محمد نواز شریف و امامعلی رحمان که در کاخ نخست وزیر نواز شریف از تاجیکستان به عنوان دروازه ورود به آسیای مرکزی نام برد و گفت که اسلام آباد به دنبال تقویت بیش از پیش روابط با دوشنبه است. در این حال به راستی نگاه کنونی دو جانبه به روابط چیست؟

نوع رویکرد کنونی پاکستان به تاجیکستان:

در پاسخ باید گفت در شرایط کنونی پاکستان با لحاظ عوامل و متغیرهایی چندی به تاجیکستان به عنوان دروازه ورود به آسیای مرکزی خود می‌نگرد. در واقع از یک سو اقتصاد متغیر مهمی در شرایط کنونی است. در این بین پاکستان سالها است که با کمبود انرژی برق روبرو هست و تامین امنیت انرژی برای اقتصاد پاکستان که با رشدی چشمگیر به جلو می‌رود، از اهمیتی ویژه برخوردار و در فصل تابستان نمود بیشتری می‌یابد. بنابراین پروژه کاسا ۱۰۰۰ (که برق تاجیکستان را از طریق افغانستان به پاکستان انتقال می‌دهد) به نوعی می‌تواند به تامین رشد اقتصادی و صلح و ثبات کامل در کشور کمک کنند. به عبارتی کاسا ۱۰۰۰ عملاً خواهد توانست منبع مهمی برای واردات برق از آسیای مرکزی در جهت رشد پایدار باشد و کمبودهای برق در پاکستان را تا حدی برطرف کند. در بعد دیگری روابط اقتصادی پاکستان با تاجیکستان در مقایسه با رقبای منطقه ای بسیار کم است. در این راستا لزوم افزایش همکاری‌های اقتصادی دو سویه و اقدامات مشترک در منطقه مهم است. در این بین از نگاه اسلام آباد پاکستان دارای منابع عظیم انسانی، دسترسی به آب‌های آزاد و بندر گوادر است و می‌تواند یک شریک مهم برای اقتصاد تاجیکستان و ورود به بازار منطقه باشد. از این نگاه کشورهای منطقه میتوانند با دسترسی به بنادر پاکستان در توسعه روابط تجاری و اقتصادی نقش مهمی ایفا کنند. به علاوه گسترش مسیرهای هوایی و زمینی با تاجیکستان موجب افزایش حجم تجارت بین کشورهای منطقه و پاکستان خواهد شد. چنانچه در دیدارهای اخیر رهبران پاکستان و تاجیکستان اجرای پروژه ساخت، شرکت در کریدور اقتصادی چین و تکمیل پروژه برق کاسا ۱۰۰۰، اتصال ۳ جاده مهم چترال، خنجرآب و مرغاب برای اتصال شاهراهی به دوشنبه، گسترش مسیرهای ارتباطی و روابط تجاری با تاجیکستان مد نظر بود و به توافقاتی نیز رسیدند.

در بعد دیگری پاکستان تلاش می‌کند روابط خود را با کشورهای آسیای مرکزی به ویژه تاجیکستان گسترش دهد و سهم خود را در توازن قدرت کشورهای آسیای مرکزی بین قدرت‌های مهم منطقه ای و بین المللی حفظ کند. در این باید باید

توجه داشت که موفقیت پروژه‌های اقتصادی مشترک پاکستان با چین به روابط خوب این کشور با کشورهای آسیای مرکزی نیز بستگی دارد و پاکستان تلاش میکند تا با توجه به واقعیت‌هایی چون تلاش هند در یافتن جای پای برای خود در حوزه‌های گوناگون سیاسی و اقتصادی منطقه‌ای در برابر دشمن دیرین و رقیب دیرپای خود جایگاهی درخور در تاجیکستان فراهم آورد و مانع از افزایش روابط نظامی و امنیتی هند و بالا بردن زمینه‌های حضور نظامی و امنیتی در تاجیکستان (که نزدیک مرزهای پاکستان است) گردد و با در نظر گرفتن دغدغه‌های امنیتی تاجیک‌ها در زمینه مبارزه با تروریسم، مسایل امنیتی، جلوگیری از قاچاق مواد مخدر به گسترش نفوذ خود در منطقه نیز کمک کند.

نوع رویکرد کنونی تاجیکستان به پاکستان:

از نگاه دوشنبه گسترش همکاری‌های چند جانبه و تقویت روابط حسنه با جمهوری اسلامی پاکستان از اولویت‌های سیاست خارجی تاجیکستان به شمار می‌رود و بسترهای مناسب تجاری و اقتصادی پاکستان، موقعیت ژئواستراتژیک و نفوذ آن در آسیای جنوبی و جهان اسلام مهم ارزیابی می‌گردد. در این نگاه مسائل انرژی و امنیت از موضوعات محوری در مناسبات تاجیکستان و پاکستان قرار دارد. در این بین از دید با توجه به اینکه مجلس نمایندگان تاجیکستان اخیراً شش قرارداد پروژه انتقال برق از آسیای میانه به آسیای جنوبی (CASA-1000) را تصویب کرد، در صورت تکمیل شدن این پروژه سالانه در مجموع پنج میلیارد کیلووات ساعت برق تولید شده در تاجیکستان و قرقیزستان به پاکستان و هندوستان صادر خواهد شد. در این راستا قرار است تاجیکستان سالانه 150 میلیون دلار درآمد داشته باشد. در کنار این نیز از نگاه دوشنبه همکاری در عرصه‌های انرژی و زیرساختاری، ساخت و ساز خطوط راه آهن و جاده‌ها، شرکت پاکستان در اجرای پروژه‌های انرژی، ساخت نیروگاه‌های برق آبی، خطوط انتقال برق، تامین مالی پروژه‌های صنایع کوچک و متوسط در تاجیکستان حوزه‌های اولویت همکاری دو کشور است و توافقات خوبی چون تاسیس شورای مشترک صاحبکاران میان اتاق تجارت و صنایع جمهوری تاجیکستان و فدراسیون اتاق تجارت و صنایع پاکستان و.. نیز در این حوزه به دست آمده است. علاوه بر این تروریسم و افراط‌گرایی و تقویت همکاری در زمینه مبارزه با تروریسم بین‌المللی و افراط‌گرایی، قاچاق مواد مخدر، مسئله تامین سریع ثبات و امنیت در قلمرو افغانستان نیز از ملاحظات مهم مد نظر دوشنبه است. در این راستا باید توجه داشت که در سالهای اخیر گرایش‌های تندرو گروه‌هایی همانند القاعده و داعش توانسته‌اند بر بخشی از مردم تاجیکستان تاثیر منفی گذارند. همین امر باعث شده که تاجیکستان از یک‌سو با بحث حضور و نفوذ داعش در خاک خود مواجه باشد و از سوی دیگر، حضور اتباع تاجیک در صف تروریست‌های گروه‌هایی همانند داعش را با نگرانی دنبال کند. در این میان در واقع تاجیکستان در یک سال گذشته کوشیده است تا با اتخاذ سیاست‌هایی داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در مقابل حضور داعش و نیروهای هوادار آن در تاجیکستان بایستد. در این راستا در بعد داخلی دولت امامعلی رحمان در کنار رویکردهایی همانند جلوگیری از تامین بودجه و کمک اجتماع‌های اسلامی محلی توسط سازمان‌های خیریه بین‌المللی ممنوع یا محدود کردن فعالیت سازمان‌های خیریه اسلامی.. تلاش کرده است هماهنگی کشورهای همسایه چون افغانستان، ایران و روسیه و سازمان‌هایی چون امنیت جمعی، شانگهای بر روند تحرکات تندروهای افراطی نظارت دقیقی داشته باشد. در این بین دوشنبه تلاش میکند با رصد دقیق گروه‌هایی تندروی چون داعش در نگران تحرکات در مرز با افغانستان و جلوگیری از تشکیل و سازمان‌گیری گروه‌های تندروی تاجیک در خاک پاکستان هم مرز 1400 کیلومتری تاجیکستان با افغانستان را امن تر نگه دارد و با روابط خوب سیاسی امنیتی با پاکستان مانع از توجه نهادهای دولتی و غیر دولتی مستقر در پاکستان به آموزش و تقویت نیروهای تاجیکی سازمان‌های تندرو گسیل آنها به تاجیکستان گردد.

